

Agnieszka Czarnecka, Irmina Utrata

Na wirtualnej półce – wybrane zasoby Biblioteki Cyfrowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

On a virtual shelf – selected publications of the Digital Library
of the Medical University of Warsaw

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland
Correspondence to: agnieszka.czarnecka@wum.edu.pl

STRESZCZENIE: W pracy zaprezentowano wybrane wydawnictwa medyczne z lat 1611–1928 zdigitalizowane w ramach realizacji zadań Biblioteki Cyfrowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Obiekty pochodzące ze zbiorów Biblioteki Głównej i jednostek naukowo-dydaktycznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego ukazano w szerokim kontekście – pod uwagę wzięto treść publikacji, tło historyczne, biografie twórców, a także aspekty wydawnicze i artystyczne.

SUMMARY: This article contains information on the selected medical publications, printed in 1611–1928, digitized by the Digital Library of the Medical University of Warsaw. The publications held in the Main Library as well as research centers and academic units of the Medical University of Warsaw are presented in a broad context – taking account of the content, historical background, biographies of the authors, as well as publishing and artistic issues.

KEYWORDS: digital library, digitization, old medical book, Digital Library of the Medical University of Warsaw, Main Library of the Medical University of Warsaw.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

Początki prac digitalizacyjnych w Bibliotece Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego sięgają połowy 2012 r., kiedy to w ramach reorganizacji struktury Biblioteki Głównej utworzono Oddział Automatyzacji Procesów Bibliotecznych. Wśród nakreślonych zadań znalazła się cyfryzacja wybranych kolekcji w celu ochrony zbiorów i upowszechniania informacji o zasobach bibliotecznych [1].

Pierwsze dwa lata przeznaczono na opracowanie procedur, zakup sprzętu i oprogramowania oraz przygotowywanie digitalizatów. Na przełomie września i października 2015 r. sfinalizowany został zakup systemu do tworzenia bibliotek cyfrowych opracowanego przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe – dLibra w wersji 5.8, ze schematem metadanych PLMET – i rozpoczęto publikowanie obiektów na platformie cyfrowej. W marcu 2016 r. pod adresem <http://dlibra.wum.edu.pl> wystartowała Biblioteka Cyfrowa Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (BC WUM). Od stycznia 2017 r. jest ona widoczna z poziomu portalu Federacji Bibliotek Cyfrowych i współtworzy serwis udostępniający informacje o zasobach polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów.

Ze statystyk platformy wynika, że od 2016 r. zarejestrowano 86 473 aktywnych użytkowników, których liczba od trzech lat systematycznie wzrasta. Na koniec grudnia 2020 r. w BC WUM dostępnych było 2389 obiektów, przypisanych do poszczególnych kolekcji według kryterium merytorycznego (dziedzina medycyny) lub formalnego (rodzaj dokumentu). Do prezentacji cyfryzatów wykorzystywane są wiewery systemu dLibra – dla dokumentów w formacie PDF z możliwością przeglądania i lokalnego zapisywania plików oraz dla plików graficznych w formie galerii HTML z możliwością przeglądania. Kryteria doboru obiektów do digitalizacji to: unikatowość, wartość, przynależność do domeny publicznej, ograniczona dostępność związana ze stanem zachowania obiektu.

Praca z obiektami w bibliotece cyfrowej to nie tylko digitalizacja rozumiana jako proces i przestrzeganie przyjętych procedur. To również miły obowiązek obcowania z dziełami w jak najszerszym kontekście, obejmującym treść i sposób wydania, a także biografie twórców i specyfikę czasów, w których owe dzieła powstały. Tak właśnie przedstawiono w niniejszej pracy wybrane obiekty z BC WUM.

Il. 1. Strona startowa Biblioteki Cyfrowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

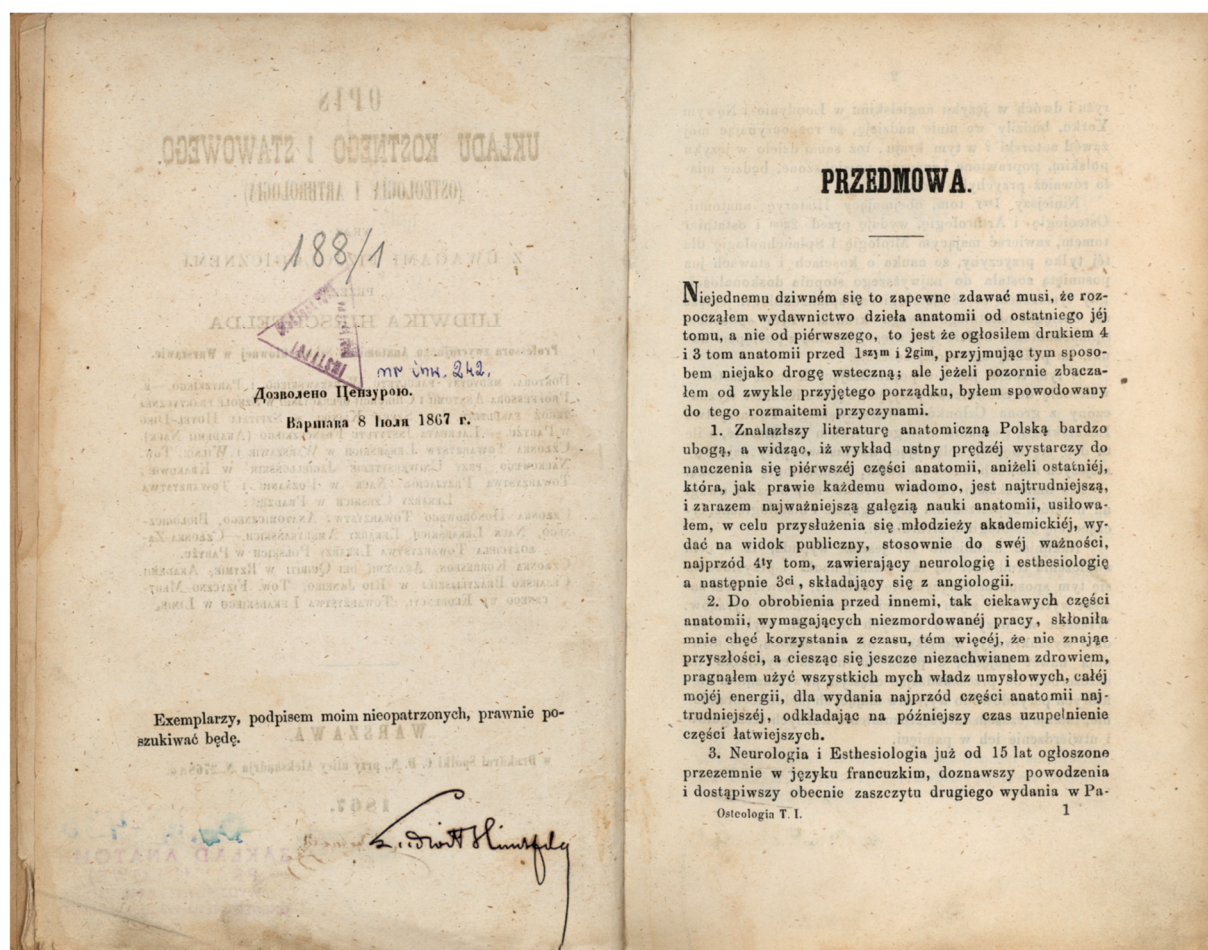
Pierwszą kolekcją przygotowaną w ramach realizacji zadań BC WUM była kolekcja anatomiczna. Główny zręb zbioru stanowią dzieła z XIX i początku XX w. Wśród zdigitalizowanych pozycji znajduje się 4-tomowa *Anatomia opisowa ciała ludzkiego* Ludwika Maurycego Hirszfelda, wydana w Warszawie w latach 1861–1869 [2-5].

Anatomia opisowa ciała ludzkiego skreślona została ręką jednego z najwybitniejszych XIX-wiecznych polskich anatomicznych, którego życiorys nie ustępuje niezwykłością dziełom. W wieku 20 lat Hirszfeld, zdeterminowany, by zdobyć wykształcenie medyczne, wyruszył z Warszawy do Paryża – boso, bez paszportu i stosownych świadectw. Po drodze utrzymywał się z gry na skrzypcach. Przygodę z medycyną rozpoczął od posady pomocnika posługacza w paryskim prosekutorium École pratique de médecine u prof. Bourger'ego [6 s. 226]. Zamiłowanie do anatomii i talent preparatorski – Hirszfeld był synem rzeźnika – zostały szybko zauważone. „Pewnego dnia zabrakło Profesorowi w czasie wykładu kilku preparatów: wtedy Ludwik pobiegł do piwnicy i wyciągnął stamtąd swoje okazy. Przyniósł je na salę wykładową: profesor obejrzawszy je krzyknął na studentów – A genoux, messieurs! (Na kolana, panowie). Preparaty były lepsze od jego własnych” [7 s. 202]. Po 25 latach ciężkiej pracy w Paryżu Hirszfeld wrócił do kraju jako profesor zwyczajny anatomii i został zatrudniony w Cesarsko-Królewskiej Warszawskiej Medyko-Chirurgicznej Akademii [6 s. 228]. To wtedy powstały dzieła, które mamy przyjemność prezentować w bibliotece cyfrowej.

Na kartach wspomnianego podręcznika znajdujemy wiele opisów anatomicznych, ciekawych zarówno w kontekście współczesnej wiedzy, jak i warstwy językowej. Oto, jak w tomie drugim prof. Hirszfeld oddał istotę układu mięśniowego: „Szkielet kostny otoczony jest ze wszystkich stron, na zewnątrz, masą miękką, czerwoną, pęczkowatą, wewnątrz włóknistą, stanowiąc to, co zazwyczaj mięsem (caro) nazywamy, a w języku anatomicznym mięśniami (musculi) (...) Za pośrednictwem tych organów, połączonych z kośćmi, człowiek może wywierać wpływ na otaczające go przedmioty i wykonywać na nich różne odmiany; może poruszać się, wyrażać zrozumiałe swe myśli i uczucia, bądź głosem, bądź znakami, bądź na koniec za pomocą mimiki, czyli poruszeń rysów twarzy” [3 s. 1].

Na podstawie dzieła Hirszfelda śledzić możemy tragiczne losy Polski po powstaniu styczniowym. W tomie poświęconym układowi naczyniowemu, opublikowanym w 1863 r. [4], znajdujemy zgodę na druk wydaną przez Konferencję Cesarsko-Królewskiej Warszawskiej Medyko-Chirurgicznej Akademii. W tomie z 1867 r. [2], dotyczącym układu kostnego i stawowego, informację o dopuszczeniu do druku podano już w języku rosyjskim. Interesujące jest też, że wszystkie egzemplarze *Anatomii opisowej ciała ludzkiego* posiadane przez BG WUM opatrzone zostały na odwrocie strony tytułowej własnoręcznym podpisem autora, który ostrzega potencjalnych plagiatorów: „egzemplarzy, podpisem moim nieopatrzonych, prawnie poszukiwać będę”¹.

¹ Wszystkie egzemplarze *Anatomia opisowa ciała ludzkiego* L. Hirszfelda, prezentowane w BC WUM, posiadają własnoręczny podpis autora.

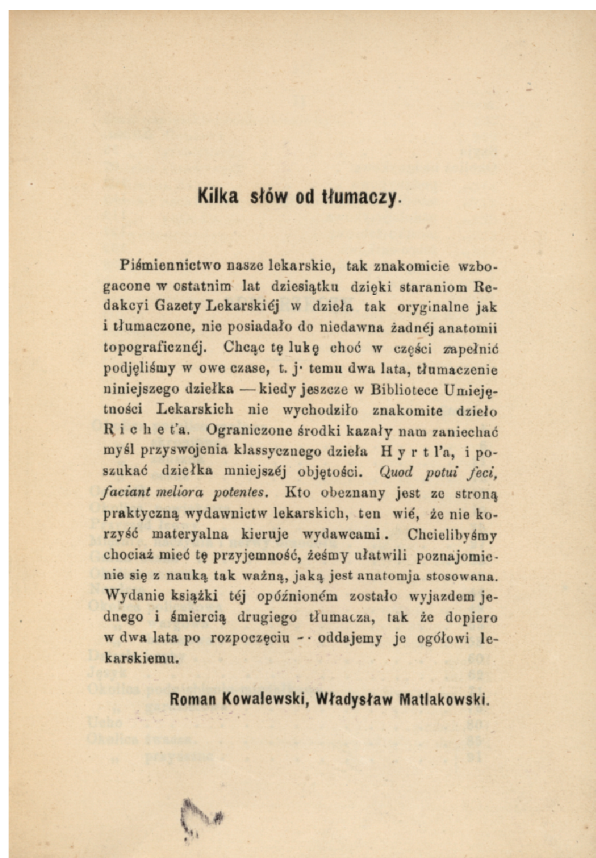
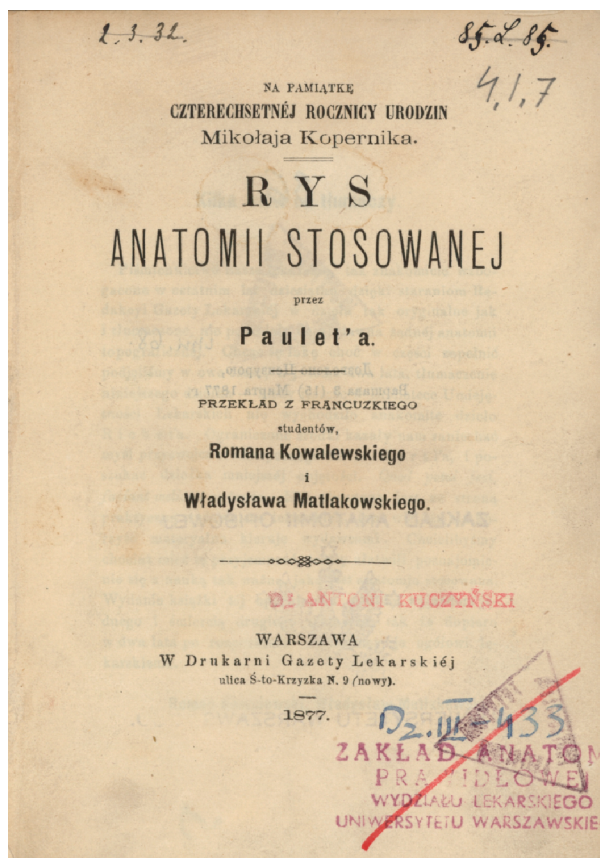

Il. 2. Odwrocie strony tytułowej tomu 1 *Anatomii opisowej ciała ludzkiego* z 1867 r.
autorstwa Ludwika Maurycego Hirszfelda z własnoręcznym podpisem autora

Ciekawą praktyką XIX-wiecznych drukarzy, zastosowaną również w omawianym dziele, było zamieszczanie w książkach list prenumeratorów, czyli nabywców. Chęć zakupu deklarowali oni jeszcze przed publikacją, dzięki czemu możliwe stawało się wydanie wielu cennych pozycji [8 s. 392]. W spisach prenumeratorów *Anatomii opisowej ciała ludzkiego* figurują m.in. słynna firma wydawniczo-księgarska Gebethnera i Wolffa oraz – będący wówczas jeszcze studentem drugiego roku medycyny – Wacław Mayzl, później wybitny lekarz i histolog, który w 1874 r., w czasopiśmie „Medycyna”, jako pierwszy opisał zjawisko mitozy [9 s. 87]. Interesującym obiektem w kolekcji anatomicznej jest także, ze względu na historię powstania, tłumaczenie na język polski dzieła Vincenta Pauleta *Résumé d'anatomie appliquée* [10]. Przekładu z francuskiego podjęli się studenci Wydziału Lekarskiego Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego – Władysław Matlakowski i Roman Kowalewski. Wydawnictwo zawiera wzruszającą przedmowę pierwszego z tłumaczy: „Piśmiennictwo nasze lekarskie, tak znakomicie wzbogacone w ostatnim lat dziesiątku dzięki staraniom Redakcji

Gazety Lekarski w dzieła tak oryginalne jak i tłumaczone, nie posiadało do niedawna żadnej anatomii topograficznej. Chcąc tę lukę choć w części zapełnić podjęliśmy w owym czasie, t. j. dwa lata temu, tłumaczenie niniejszego dziełka. (...) Ograniczone środki kazały nam zaniechać myśli przyswojenia klasycznego dzieła Hyrtl'a i poszukać dziełka mniejszej objętości. (...) Kto obeznany jest ze stroną praktyczną wydawnictw lekarskich, ten wie, że nie korzyść materyalna kieruje wydawcami. Chcielibyśmy chociaż mieć tę przyjemność, żeśmy ułatwili poznanie się z nauką tak ważną, jaką jest anatomia stosowana. Wydanie książki tej opóźnionym zostało wyjazdem jednego i śmiercią drugiego tłumacza, tak że dopiero w dwa lata po rozpoczęciu – oddajemy je ogółowi lekarskiemu” [11]. Obaj tłumacze chorowali na gruźlicę i to ona była przyczyną przedwczesnej śmierci Romana Kowalewskiego.

Rys anatomii stosowanej wydany został w roku 1877, dla uczczenia czterechsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, z inicjatywy absolwentów uniwersytetu (rocznik 1873), którzy pokryli koszty z własnych składek [12].

Il. 3. Strona tytułowa i słowo od tłumaczy *Rysu anatomii stosowanej*

Wartość kolekcji BC WUM przejawia się również w warstwie ilustracyjnej, a szczególnie atrakcyjna wizualnie jest kolekcja farmakognostyczna (według definicji „farmakognostyka jest nauką o surowcach roślinnych zawierających związki lecznicze oraz przygotowaniu, działaniu i dawkowaniu leków z nich otrzymywanych” [13]).

Najstarszy obiekt w kolekcji to – należący do zbiorów Muzeum Historii Medycyny WUM – zielnik wydany w 1611 r. we Frankfurcie nad Menem: *Kreutterbuch dess hochgelehrten und weitberühmbten Herrn D. Petri Andreae Matthioli* (...) [14] (zob. il. 5). Autorami dzieła byli renesansowi lekarze i botanicy – Pietro Andrea Mattioli i Joachim Camerarius Młodszy. W obiekcie znajdujemy liczne odbitki drzeworytnicze, szczegółowo oddające wygląd roślin, kwiatów, owoców i nasion. Wartości artystycznej przydają księdze liczne drzeworyty w formie ozdobnych inicjałów, często zawierające stylizowane wici roślinne. Publikacja zwraca uwagę również oprawą, wykonaną z deski pokrytej brązową skórą. Zalicza się ona do opraw radełkowych typu renesansowego i jest z obu stron reliefowo zdobiona ornamentem roślinno-figuralnym. Ślady na oprawie wskazują, że pierwotnie księgę zdobiły także klamry, które nie zachowały się do dzisiejszych czasów. Dodatkową wartością jest rozdział poświęcony procesowi destylacji – z siedmioma odbitkami przedstawiającymi specjalne urządzenia [15 s. 292].

Źródło dla kolekcji farmakognostycznej stanowi ponadto zasób biblioteczny liczący ponad 130 obiektów z lat 1801–1948. Są to głównie zielniki i atlasy botaniczne, w których zamieszczono odbitki przedstawiające dokładnie odwzorowany wygląd roślin. Kolekcja ta jest obszerną dokumentacją roślinności całego świata: od roślin krajowych, przez florę Sudetów, aż po publikacje poświęcone roślinom subtropikalnym. Blisko 50 dzieł pochodzi z Biblioteki Ogrodu Farmakognostycznego UW, założonego w 1917 r. na terenach dawnego ogrodu botanicznego, który mieścił się przy uniwersytecie, na skarpie za Pałacem Kazimierzowskim.

Ogród posiadał dużą kolekcję roślin leczniczych i służył dydaktyce na Wydziale Lekarskim, a później – na Wydziale Farmacji. Uchodził za jeden z najpiękniej położonych ogrodów roślin leczniczych w Europie [16 s. 27-8]. „W latach międzywojennych (...) swą wspaniałą zielenią i niezapomnianym kolorytem kwiatów nie tylko zachęcał do krótkiego wypoczynku studentów (...), ale tworzył niezwykle barwne tło, a mieszane zapachy przeróżnych ziół upajały i wzmacniały siły każdego, kto choćby przez krótki czas w Ogrodzie przebywał” [16 s. 28]. W 1945 r., po zniszczeniach wojennych, postanowiono odbudować ogród, który administracyjnie podlegał Zakładowi Farmakognozji Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie, od lat 50. – Akademii Medycznej. W roku 1973 decyzją władz miasta stołecznego ogród został zli-

kwidowany i przekształcony w park miejski [16 s. 28]. W roku 2014 Zakład Farmakognozji WUM przekazał Bibliotece Głównej część kolekcji bibliotecznej, w tym obiekty sygnowane pieczęcią Biblioteki Ogrodu Farmakognostycznego. Jednym z nich jest dzieło prof. Ottona von Schmeila – żyjącego w latach 1860–1943 niemieckiego botanika i pedagoga – *Grundriss der Pflanzenkunde* [17], co można przetłumaczyć jako *Podstawy nauki o roślinach*. Poza szczegółowym opisem gatunków publikacja zawiera piękne kolorowe tablice, wykonane w technice litografii, cechujące się dużą precyzją wykonania i realizmem przedstawień. Tablice prezentowane na il. 6 obrazują różne fazy wzrostu i szczegóły budowy leszczyny, kasztanowca, pierwiosnka lekarskiego i wybranych gatunków grzybów.

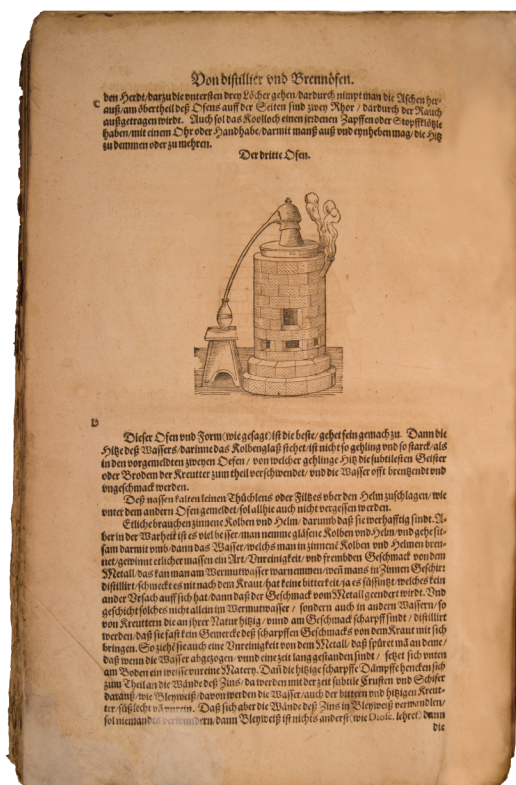
Il. 4. Obiekt z Biblioteki Ogrodu Farmakognostycznego – Otto von Schmeil, *Grundriss der Pflanzenkunde*, Leipzig 1912

Wśród zielników z początku XX w. znajduje się dzieło jednego z pionierów i popularyzatorów uprawy ziół w Polsce – Jana Biegańskiego. Należał on do najwybitniejszych polskich farmaceutów-botaników. Przy swojej aptece uprawiał rośliny, z których sporządzał leki, dodatkowo zbierał i skupował zioła dziko rosnące. Poza działalnością praktyczną popularyzował zdobytą wiedzę – stworzył ok. 250 publikacji o ziołach i ziołarstwie, z których jedna, *Podręcznik dla zbierających zioła lekarskie i produkty zwierzęce dla użytku aptecznego*, znajduje się w zbiorach BC WUM [18, 19]. Główną część dzieła stanowią opisy dziko rosnących krajowych ro-

ślin leczniczych, obejmujące charakterystykę botaniczną, sposoby i czas zbioru, metody przetwarzania oraz zastosowanie lecznicze. Wskazówki dotyczące zbierania roślin są bardzo szczegółowe, jak w przypadku silnie trującej wilczej jagody, w której opisie autor zaznacza: „Do zbierania dzieci używać nie można, najpierw dlatego, że mogą jeść jagody, a po wtóre, że zbierając liście, łatwo się mogą dotknąć oczu i przez to spowodować niebezpieczne rozszerzenie źrenicy” [18 s. 48]. Na uwagę zasługuje niezwykle stosunek autora do zbierania ziół i ziołolecznictwa, tak opisany we wstępie: „Zioła lekarskie są jednym z danych nam bogactw. Nie wolno patrzeć nam obojętnie, jak corocznie zima niszczy je bez pożytku. Zbierać te zioła, suszyć i przerabiać na wartościowy towar dla własnych potrzeb i na wywóz zagranicę jest naszym obowiązkiem względem Ojczyzny” [18 s. 6].

Szczególny podzbiór biblioteki cyfrowej tworzą broszury medyczne, pochodzące głównie z XIX w.: odczyty lekarskie, monografie, samoistne wydawniczo przedruki artykułów. Są one często wzbogacone odręcznymi dedykacjami czy notatkami, które stanowią ślad twórczych przemyśleń autorów. W zbiorze znajdują się jedne z pierwszych prac poświęconych epidemii cholery [20], znieczuleniu miejscowemu tropakokainą w chirurgii stomatologicznej [21], początkom narkozy z zastosowaniem chloroformu [22] czy wczesnym badaniom nad etiologią chorób wenerycznych. *Badania doświadczalne nad kłutą; morfologia krętka bladego* [23] to broszura autorstwa wybitnego lekarza – Franciszka Krzyształowicza, jednego z czołowych dermatologów i wenerologów polskich XIX w. Najważniejsze z jego badań dotyczyły właśnie morfologii bakterii wywołującej syfilis. Wspomnianą publikację Krzyształowicz wydał w 1908 r., zaledwie trzy lata po odkryciu krętka bladego przez Schaudinna i Hoffmanna [24].

Broszura zawiera rysunki krętka bladego wykonane za pomocą aparatu rysunkowego systemu Abbego, spod mikroskopu Zeissa. Do obiektu dołączono dokumentację fotograficzną – obrazy mikroskopowe krętka bladego i zdjęcia makrów, którym w ramach doświadczeń wszczepiano bakterię w brzeg powiekowy oczu. Autor opisuje własne wyniki badań i poczynione obserwacje, które w wielu miejscach uzupełniają odkrycie Schaudinna i Hoffmanna: „Badając preparaty i żywe okazy z różnych zmian kiłowych, spostrzegaliśmy niejednokrotnie postaci znacznie się różniące od typu krętka bladego, podawanego przez Schaudinna, jako jedynie tylko normalny, a jednak nie wyglądające ani na okazy uszkodzone, ani na rozpadające się. Przypuszczamy więc, że krętek bladego w różnych okresach życia może mieć różną postać” [23 s. 21].

II. 5. Kreutterbuch dess hochgelehrten und weitberühmbten Herrn D. Petri Andreae Matthioli (...)
– drewniana oprawa w skórze, bordiura okalająca tytuł dzieła i przykładowe karty zielnika

Haselnußstrauch (*Corylus avellana*).

Roßkastanie. 1–4 Knospen und die Entfaltung des Laubes. 5 Blütenstand. 6 Blüte mit reifem Griffel. 7 Blüte mit reifen Staubblättern. 8 Blüte, von einer Hummel besucht. 9 Frucht; ein Stück der Fruchtwand ist herausgeschnitten.

Duftende Schlüsselblume. 1 Blühende Pflanze. 2 und 3 junge Blätter. 4 Langgriffige und 5 kurzgriffige Blüte im Längsschnitt. 6 und 7 dieselben Blüten, geöffnet und von je einer Hummel besucht. 8 Frucht im Querschnitt. 9 Frucht, geöffnet; Kelch z. T. entfernt.

1. Feld-Champignon.

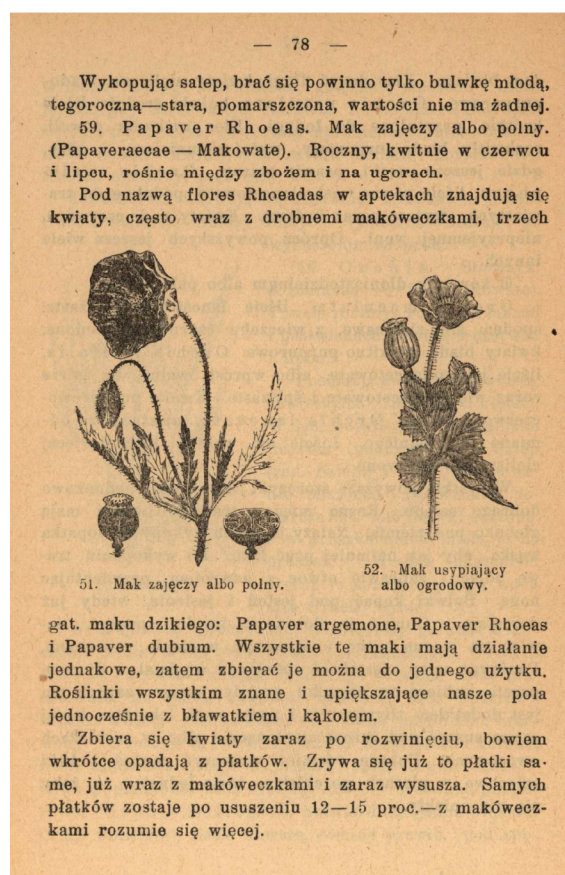
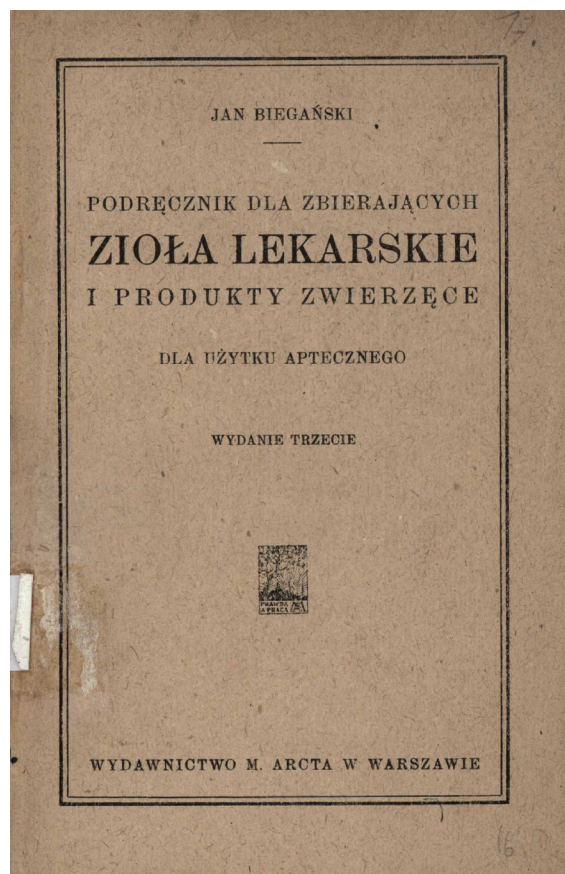
2. Pfifferling.

3. Echter Reizker.

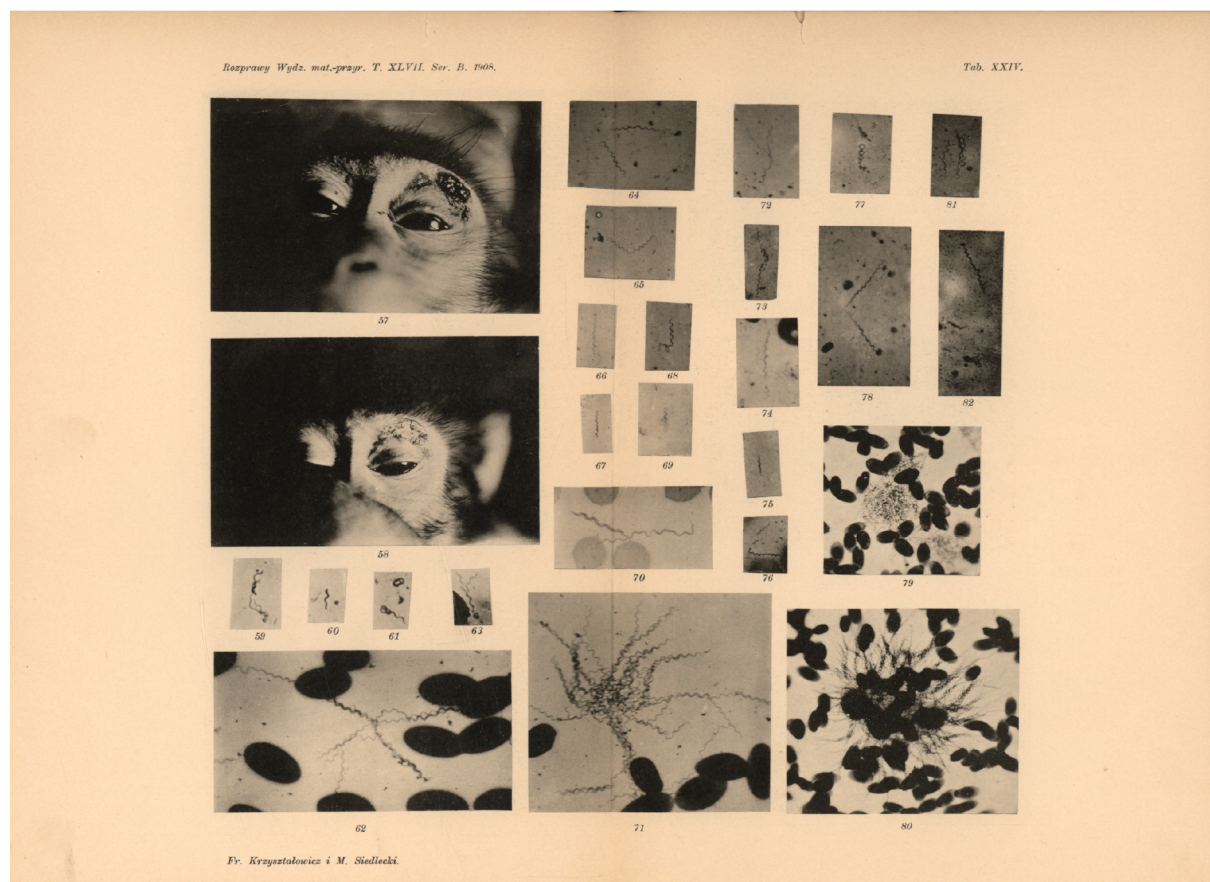
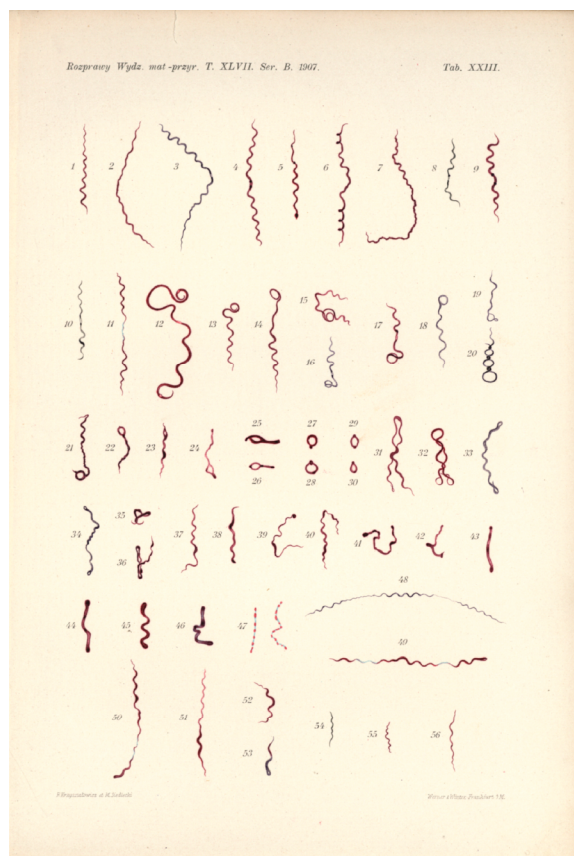
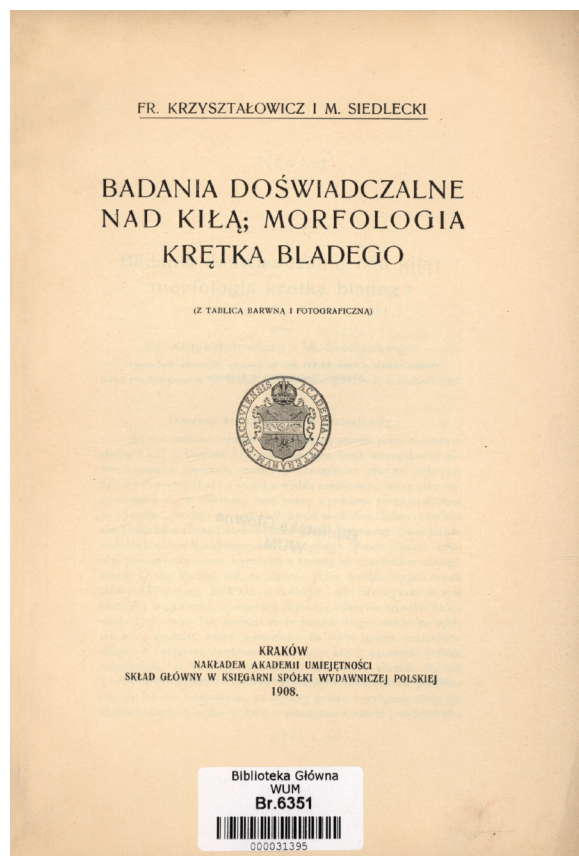
4. Steinpilz.

5. Spitz-Morchel.

6. Speise-Lorchel.

II. 7. Podręcznik dla zbierających zioła lekarskie i produkty zwierzęce dla użytku aptecznego — strona tytułowa oraz fragmenty dotyczące zbierania i przetwarzania brodawnika mleczwatego, maku polnego i świetlika lekarskiego

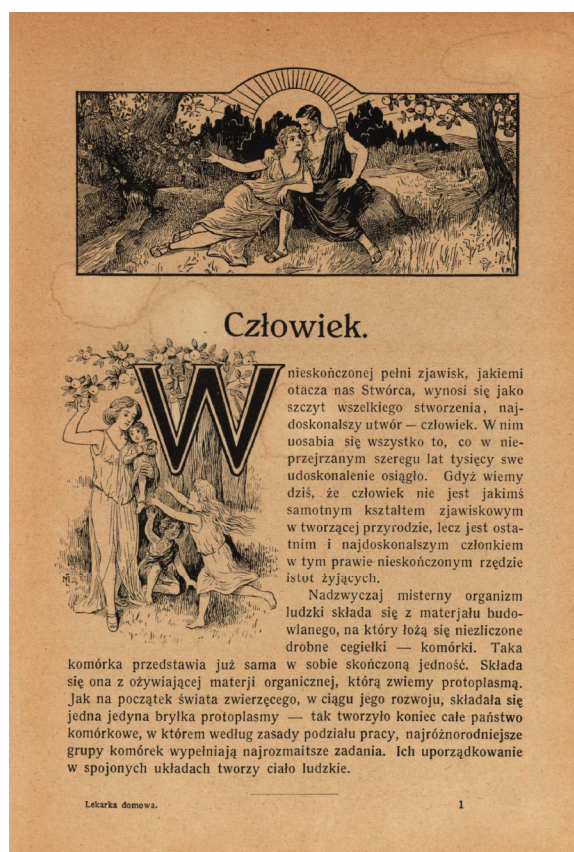
Il. 8. *Badania doświadczalne nad kiłą; morfologia krętka bladego* – strona tytułowa, ryciny wykonane za pomocą aparatu rysunkowego systemu Abbego, spod mikroskopu Zeissa [23 s. 52] i dokumentacja fotograficzna

Ciekawym obiektem z przełomu XIX i XX w. jest poradnik medyczny *Lekarka domowa: złota księga kobieca ku oświecaniu i pouczeniu dla zdrowych i chorych, o najważniejszych kwestjach nauki zdrowia i lecznictwa* [25]. To dzieło Janiny Springerowej – jak głosi informacja na okładce i stronie tytułowej, „aprobowanej w Szwajcarii i Niemczech lekarki praktycznej” [25]. W autorskiej przedmowie czytamy: „(...) nie pisałam żadnej »uczonej książki«, któraby w sposób nieosobisty zawierała opierające się na wzorach opisy i recepty, lecz aby wszędzie gdzie tylko można – a to jest w większej części tej książki – spożytkować rezultaty doświadczenia praktycznego” [25]. Zgodnie z zapowiedzią autorka starała się w przystępny sposób przekazać odbiorcy wiedzę i wskazówki w szerokim, jak na poradnik przystało, zakresie. Zajęła się anatomią i fizjologią człowieka, diagnostyką i leczeniem najczęstszych stanów chorobowych, opieką pediatryczną, pierwszą pomocą w nieszczęśliwych wypadkach, profilaktyką (zasadami zdrowego odżywiania, higieny, a nawet ziołolecznictwa), nałogiem tytoniowym i alkoholowym.

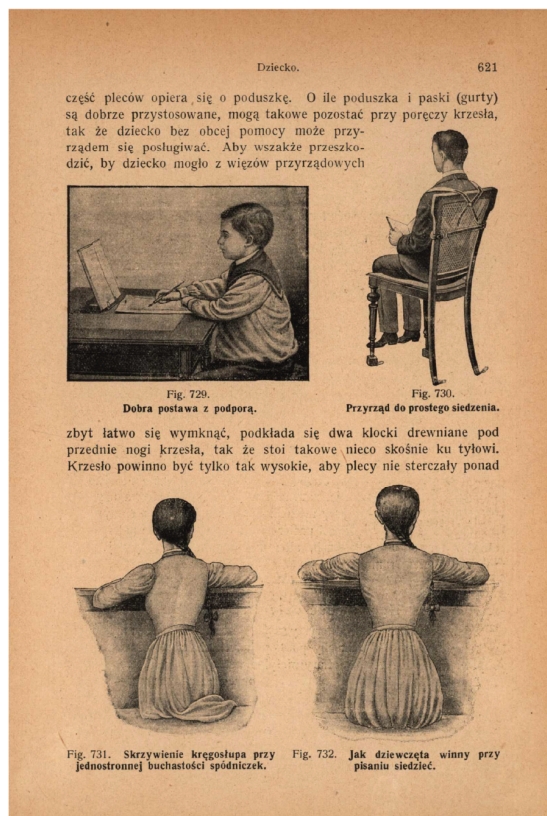
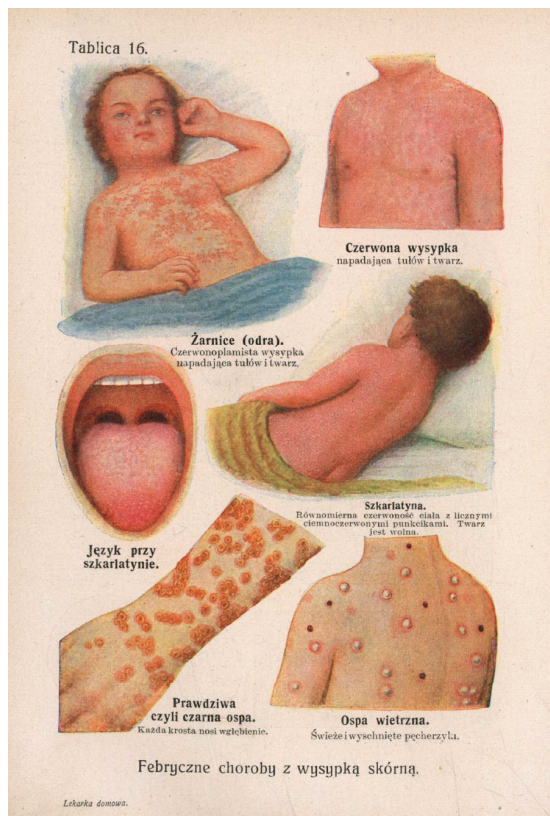
O wartości merytorycznej poradnika stanowi nie tylko treść, ale także bogaty materiał ilustracyjny – ponad 800-stronni-

cowa książka zawiera aż 936 rycin i 32 kolorowe tablice. Na uwagę zasługuje też stylizacja stron tytułowych rozdziałów, z których każda ma winietę w górnej części nad tytułem i ozdobny inicjał rozpoczynający pierwszy akapit. Ponadto każdy dział tematyczny poprzedzony jest całostronicową ozdobną grafiką.

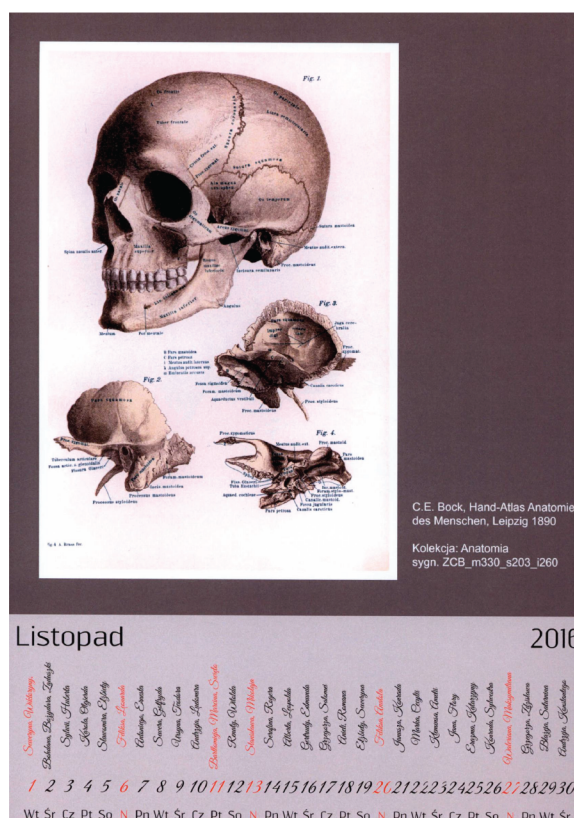
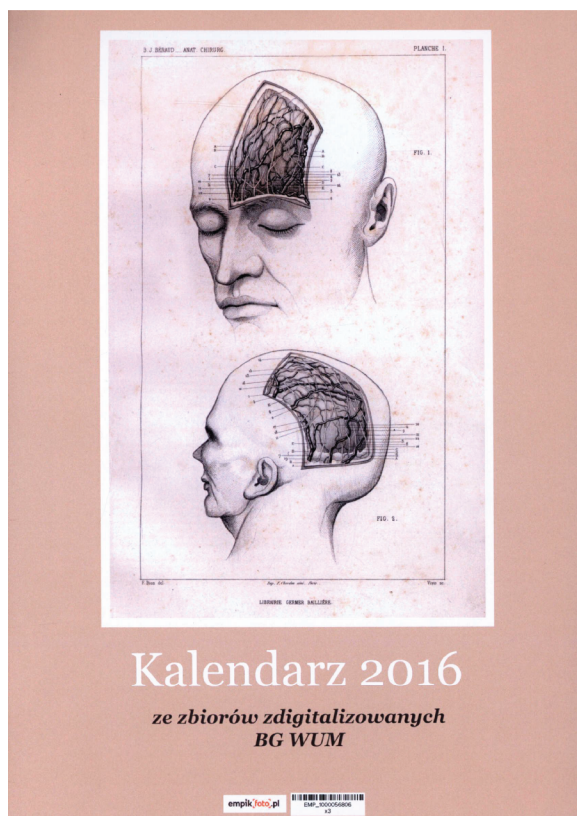
Niektóre opisane w poradniku metody są stosowane również współcześnie, jak stawianie baniek, a niektóre szokują. W części dotyczącej profilaktyki skrzywień kręgosłupa u dzieci został opisany przyrząd do prostego siedzenia: „Składa się on z systemu pasków, które górne ciało przypinają do poręczy, nie przeszkadzając mu w jego ruchomości i nie wywierając żadnego na ciało nacisku. Górna część pleców opiera się o poduszkę. O ile poduszka i paski (gurty) są dobrze przystosowane, mogą takowe pozostać przy poręczy krzesła, tak, że dziecko bez obcej pomocy przyrządem może się posługiwać. Aby wszakże przeszkodzić, by dziecko mogło z więzów przyrządowych zbyt łatwo się wymknąć, podkłada się dwa klocki drewniane pod przednie nogi krzesła, tak, że stoi takowe nieco skośnie ku tyłowi” [25 s. 620-1].

Il. 9. *Lekarka domowa: złota księga kobieca ku oświecaniu i pouczeniu dla zdrowych i chorych o najważniejszych kwestjach nauki zdrowia i lecznictwa* – ilustrowana okładka, zdobienia początkowej strony rozdziału

II. 10. Lekarka domowa: złota księga kobieca ku oświecaniu i pouczeniu dla zdrowych i chorych o najważniejszych kwestiach nauki zdrowia i lecznictwa – kolorowa tablica (Febryczne choroby z wysypką skórą), ryciny w tekście (kąpiel niemowlęcia, przyrząd do prostego siedzenia)

Il. 11. Kalendarz na rok 2016, projekt – Oddział Automatyzacji Procesów Bibliotecznych BG WUM

Opracowany zasób służy nie tylko do publikacji obiektów na stronie dlibra.wum.edu.pl. Wykorzystywany jest również w celu podniesienia atrakcyjności biblioteki w oczach użytkowników – poprzez publikację postów na facebookowych profilach prowadzonych przez BG WUM, a także Biuro Informacji i Promocji WUM. Grafik przygotowanych w ramach prac digitalizacyjnych użyto też podczas projektowania kalendarza na 2016 r., podarowanego m.in. władzom uczelni.

Biblioteka cyfrowa, którą tworzymy od 7 lat, zapewnia promocję i ochronę najcenniejszych obiektów bibliotecznych. Nasze działania wpisują się w politykę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, z którego finansowania skorzystał w 2020 r. – w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” – aby realizować zadanie digitalizacyjne „Otwieranie przestrzeni badawczej przez cyfryzację zbiorów Szpitala im. Karola i Marii w Warszawie”. Prace objęły cyfryzację i udostępnienie w sieci unikatowej kolekcji 230 książek i broszur ze zbiorów biblioteki warszawskiego Szpitala im. Karola i Marii dla Dzieci fundacji Zofii Szlenkierówny. Otwarty dostęp do scyfryzowanych obiektów zapewniony został poprzez strony BC WUM i Repozytorium Cyfrowego Biblioteki Narodowej (Polona).

Realizowane przez nas inicjatywy digitalizacyjne pozwalają wydobyć na światło dzienne pozycje, które najczęściej są w całości lub części wyłączone z udostępniania. Przygotowywane kolekcje mogą więc stanowić cenny materiał źródłowy w procesie tworzenia prac naukowych z historii medycyny. Praca z obiektami w bibliotece cyfrowej bez wątpienia wpływa też na pogłębienie wiedzy bibliotekarzy o posiadanym zasobie – zarówno w kontekście wartości merytorycznej (choć dziś już raczej historycznej) czy artystycznej, jak i stanu zachowania obiektów. W instytucjach, które nie mają działu zbiorów specjalnych, jest to dodatkowa specjalizacja zespołu bibliotecznego. Cyfryzacja wpływa również na rozszerzenie zakresu współpracy z jednostkami uczelni, w ramach której zbiory BC WUM są zasilane nowymi publikacjami, a jednostki współpracujące uzyskują profesjonalne i bezkosztowe zabezpieczenie starszych i zniszczonych obiektów.

W związku z powyższym praca nad rozwojem zasobów BC WUM stanowi źródło dużej zawodowej satysfakcji – jest to bowiem zadanie ważne i pożyteczne, a efekty cieszą umysł i oko wszystkich osób ceniących starą książkę medyczną.

REFERENCE LIST

1. Regulamin biblioteki uczelnianej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego [Internet]. Biblioteka Główna WUM; [cited 16.03.2021.] Available from: https://biblioteka.wum.edu.pl/sites/biblioteka.wum.edu.pl/files/regulamin_biblioteki_uczelnianej.pdf
2. Hirschfeld L. Anatomia opisowa ciała ludzkiego. T. 1, Opis układu kostnego i stawowego (osteologia i arthrologia) wraz z uwagami fizjologicznymi. Warszawa: Drukarnia Spółki C.D.N.; 1867.
3. Hirschfeld L. Anatomia opisowa ciała ludzkiego. T. 2, Cz.1 Opis układu mięśniowego i powięziowego (myologia et aponeurologia) wraz z uwagami fizjologicznymi. Warszawa: Drukarnia J. Goldmana; 1869.
4. Hirschfeld L. Anatomia opisowa ciała ludzkiego. T. 3, Opis układu naczyniowego człowieka (angiologia) z uwagami fizjologicznymi. Warszawa: Drukarnia Karola Kowalewskiego; 1863.
5. Hirschfeld L. Anatomia opisowa ciała ludzkiego. T. 4, Układ nerwowy i przyrządy zmysłowe (neurologia i aesthesiologia) wraz z uwagami fizjologicznymi. Warszawa: Drukarnia Karola Kowalewskiego; 1861.
6. Reymond J, Gielecki JS, Żurada A. Ludwik Maurycy Hirschfeld (1814–1876). *Clinical Anatomy*. 2008;21(3):225–32. doi: 10.1002/ca.20610
7. Dzieje nauczania medycyny i farmacji w Warszawie (1789–1950). Bączkowski T, Łyskanowski M, Stapiński A, Śródka A, et al., editors. Warszawa: Państw. Zakład Wydawnictw Lekarskich; 1990.
8. Dymmel A. "Ocalić przeszłości pamiątki". *Prenumeratory piśmiennictwa historycznego w pierwszej połowie XIX wieku. Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio F, Historia*. 1990;45:391–413.
9. Reymond J. Twórcy polskich podręczników anatomii człowieka i ich dzieła (XVIII–XIX wiek). Radom: Radomskie Towarzystwo Naukowe; 2006.
10. Paulet V. *Résumé d'anatomie appliquée*. Paris: Masson; 1875.
11. Kowalewski R, Matlakowski W. Kilka słów od tłumaczy. In: *Rys anatomii stosowanej przez Paulet'a*. Warszawa: Drukarnia Gazety Lekarskiej; 1877.
12. Kapuścik J. Władysław Matlakowski : lekarz, pisarz, uczony. Warszawa: Główna Biblioteka Lekarska; 1995.
13. Farmakognozja. In: Kostrzewski P, Ziółkowski J, editors. *Mała encyklopedia medycyny PWN*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN; 1999. p. 230.
14. Mattioli PA, Camerarius J. *Kreutterbuch dess hochgelehrten und weitberühmbten Herrn D. Petri Andreae Matthioli (...)*. Franckfurt am Mayn: Fischer; 1611.
15. Kułak P. Nie tylko wartość merytoryczna – o walorach artystycznych starych druków medycznych w Bibliotece Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. *Forum Bibliotek Medycznych*. 2013;6(1):288–98.
16. Werblan-Jakubiec H. W królestwie Flory Dwustulecie pierwszego. *Wiadomości PTD*. 2010;2:25–8.
17. Schmeil O. *Grundriss der Pflanzenkunde*. Leipzig: Quelle & Meyer; 1912.
18. Biegański J. *Podręcznik dla zbierających zioła lekarskie i produkty zwierzęce dla użytku aptecznego*. Warszawa: M. Arcta; 1923.
19. Krajewski M, Biegański Jan, (*1863 r. †1939 r.), aptekarz, botanik-zielarz, działacz społeczny. In: *Nowy słownik biograficzny ziemi dobrzyńskiej* T. 1, A–L. Rypin: Dobrzyńskie Towarzystwo Naukowe; 2014. p. 66–7.

20. Brouardel P. Épidémie de choléra : a l'asile des aliénés de Bonneval (Eure-et-Loir). Paris: J.-B. Bailliere et Fils; 1893.
21. Pinet C, Viau G. Essais d'anesthésie locale en chirurgie dentaire au moyen de la tropacocaïne, observations cliniques et expériences sur les animaux. Paris: Societé D'Éditions Scientifiques; 1893.
22. Baudoin M. De la chloroformisation à doses faibles et continues. Paris: Aux Bureaux De La Revue des Sciences Naturelles De L'ouest; 1892.
23. Krzyształowicz F, Siedlecki M. Badania doświadczalne nad kiłą : morfologia krętka bladego. Kraków: Akademia Umiejętności; 1908.
24. Schaudin Fritz Richard. In: Kostrzewski P, Ziolkowski J, editors. Mała encyklopedia medycyny PWN. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN; 1999. p. 785.
25. Springer J. Lekarka domowa : złota księga kobieca ku oświecaniu i pouczeniu dla zdrowych i chorych o najważniejszych kwestiach nauki zdrowia i lecznictwa. [s.l.]: [s.n.]; [ca 1900].

AGNIESZKA CZARNECKA

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: agnieszka.czarnecka@wum.edu.pl

Absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Od 2000 r. zatrudniona na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym – od 2009 r. na stanowisku zastępcy dyrektora Biblioteki Głównej WUM, od 2012 r. pełni jednocześnie funkcję kierownika Oddziału Automatyzacji Procesów Bibliotecznych, nadzorując prace w Bibliotece Cyfrowej. Prywatnie wielbicielka psów rasy beagle i turystyki górskiej.

IRMINA UTRATA

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: irmina.utrata@wum.edu.pl

Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Od 2007 r. dyrektor Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.